

دعاوی حجر

در رویه دادگاه ها

گروه پژوهش

انتشارات چراغ دانش

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی تردید تنها منبع آموزش عملی و کالت، قضاوت و به طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این رو ناشران تخصصی این حوزه، هر کدام به طریقی نسبت به جمع‌آوری و انسجام‌بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی اقدام می‌کنند که

انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به صورت منظم و منحصربه‌فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعوی... در رویه دادگاه‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. آراء وحدت رویه؛

۲. آرای اصراری؛

۳. آراء شعب دیوان عالی کشور

۴. آراء دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر؛

۵. نشست‌های قضائی؛

۶. نظریه‌های مشورتی؛

۷. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

۸. نمونه دادخواست و معرفی دعوا.

در این مجموعه سعی شده است رویه قضائی کشور در خصوص هر دعوا به صورت منسجم و منظم گردآوری شود تا وکلا، حقوقدانان و قضات محترم در مراجعه به رویه قضائی در کمترین زمان به بهترین وجه مطالب مطلوب خود را یافته و استفاده نمایند. با توجه به تعدد بسیار آراء دادگاه‌ها (دادگاه بدوی و تجدیدنظر) در برخی موارد حداکثر سعی بر آن بوده از موارد متفاوت آراء صادره در موضوع نمونه در قسمت رأی آورده شود و همچنین در سایر موارد؛ مثل آراء وحدت رویه، آراء دیوان عالی کشور، موارد مرتبط به موضوع ذکر شده است تا با توجه به اهمیت این آراء مورد استفاده خوانندگان و مراجعه‌کنندگان عزیز قرار گیرد.

مختصر ویژگی‌های کتاب:

۱. تدوین و گردآوری منظم و منسجم تمام مطالب مربوط به دعوا؛
 ۲. تقسیم‌بندی موضوعی برای هر کدام از مطالب؛
 ۳. ارائه معرفی دعوا و نمونه دادخواست در اول مجموعه؛
 ۴. ذکر عنوان برای هر مطلب به صورت خلاصه در فهرست؛
 ۵. دسترسی سهل و آسان به مطلب دلخواه در کمترین زمان.
- «گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ‌های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پربار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و شش

فهرست کلی

۳	مقدمه.....
۱۳	معرفی دعاوی حجر.....
۳۵	دعاوی حجر در آرای دیوان عالی کشور.....
۱۸۷	دعاوی حجر در آرای دادگاهها.....
۲۳۳	دعاوی حجر در نشستهای قضائی.....
۲۶۹	دعاوی حجر در نظریه‌های مشورتی.....
۲۹۱	دعاوی حجر در قوانین و مقررات.....
۳۱۷	منابع و مآخذ.....

فهرست جزئی

۱
۳	مقدمه.....
۱۳	معرفی دعاوی حجر و نمونه دادخواست.....
۱۵	معرفی دعاوی حجر.....
۱۶	مبحث اول: حجر و محجور.....
۲۱	مبحث دوم: دعاوی اثبات حجر و نصب قیم.....
۲۷	مبحث سوم: رفع محجوریت (خروج از قیمومیت و اثبات رشد).....
۲۹	مبحث چهارم: مراجع صالح برای رسیدگی به دعاوی حجر.....
۳۲	دادخواست تقاضای صدور حکم رشد.....
۳۳	دادخواست صدور حکم حجر و تعیین قیم.....
۳۵	دعاوی حجر در آرای دیوان عالی کشور.....
۳۷	مبحث اول: آرای وحدت رویه دیوان عالی کشور.....
۳۷	۱. فرجام‌خواهی از تصمیم دادگاه راجع به حجر.....
۴۰	۲. اعلام حجر توسط دادستان و اشخاص ذی‌نفع.....
۴۵	مبحث دوم: آرای اصراری دیوان عالی کشور.....
۴۵	۱. درخواست صدور حکم حجر.....

۲. اعتراض ثالث به حکم حجر ۶۸
۳. احراز تاریخ شروع حجر ۹۳
- مبحث سوم: آرای شعب دیوان عالی کشور ۹۵
۱. عدم اعتبار رضایت ولی قهری در صورت عدم رعایت مصلحت صغیر ۹۵
۲. اقدام خلاف غبطه و مصلحت مولی علیه ۹۸
۳. نیاز به اثبات رشد صغار برای اداره امور مالی ۱۰۳
۴. امضاء تعهدنامه در زمان کمتر از ۱۸ سال ۱۰۷
۵. معاملات و تصرفات غیر رشید ۱۰۹
۶. عدم قابلیت رسیدگی فرجامی از حکم حجر شخصی ۱۱۰
۷. استناد به ماده ۱۲۱۵ قانون مدنی و تسری حکم حجر ۱۱۰
۸. رفع حجر از صغیر ۱۱۰
۹. معلوم نکردن تاریخ حجر در ابتدای حکم ۱۱۱
۱۰. از بین رفتن داورى با حجر یکی از طرفین دعوا ۱۱۱
۱۱. غیر قابل رسیدگی فرجامی رأی رفع حجر ۱۱۲
۱۲. اعلام خلاف شرع بر صدور حکم حجر و اعاده دادرسی جهت رسیدگی مجدد ۱۱۲
۱۳. نفی اعتبار نظریه متخصصین پزشکی قانونی در دعوی صدور حکم حجر ۱۱۵
۱۴. مکلف بودن دادگاه در کشف حقیقت در دعوی اثبات حجر ۱۱۹
۱۵. طریقت داشتن نظریه کارشناسی در خصوص حجر ۱۲۲
۱۶. عدم لزوم طرف دعوا قرار دادن اشخاص ذی نفع در دعوی حجر ۱۲۷
۱۷. عدم فروش اموال غیر منقول محجور مگر با رعایت غبطه او و تصویب دادستان ۱۳۲
۱۸. با توجه به گواهی‌های پزشکی دادگاه تشخیص داده است که محجور دارای جنون ادواری بوده است ۱۳۵
۱۹. استعلام از پزشکی قانونی و اطباء معالج جهت تعیین تاریخ حجر ۱۳۸
۲۰. مطابق ماده ۱۲۱۱ ق.م. جنون به هر درجه که باشد موجب حجر است ۱۴۱
۲۱. در تشخیص مرض روانی ملاک نظریه پزشک است نه مصاحبه ۱۴۳
۲۲. احراز تاریخ آغاز حجر ۱۴۴
۲۳. لزوم کسب نظر دادگاه از کمیسیون پزشکی در خصوص عقب افتادگی ذهن ۱۴۷
۲۴. حجر غیر رشید ۱۴۸
۲۵. تأثیر حجر از تاریخ وجود علت حجر ۱۴۹
۲۶. عدم صدور حکم حجر به دلیل کنترل بیماری روانی از طریق دارو ۱۵۲

۲۷.	ابطال قرارداد به دلیل حجر انتقال دهنده و عدم تنفیذ ولی او.....	۱۵۴
۲۸.	بطلان قرارداد به دلیل حجر خواننده در زمان تنظیم قرارداد.....	۱۵۷
۲۹.	مهلت اعتراض به رأی در فرض وجود دو وکیل در رسیدگی به درخواست حکم به بطلان معامله به علت حجر.....	۱۵۹
۳۰.	اختلاس حواس و حجر.....	۱۶۵
۳۱.	عدم درج موعد صحیح در اخطاریه و اثر آن بر ابلاغ در رسیدگی به خواسته صدور حکم حجر پدر.....	۱۷۰
۳۲.	تقاضای رسیدگی و صدور حکم حجر همسر.....	۱۷۴
۳۳.	درخواست صدور حکم حجر فرزند توسط مادر.....	۱۷۶
۳۴.	اختلال حواس و حجر معیار صدور حکم حجر به علت جنون.....	۱۸۳
۱۸۷	دعاوی حجر در آرای دادگاهها.....	
	مبحث اول: آرای دادگاههای بدوی و تجدیدنظر.....	۱۸۹
۱.	انفساخ عقود جایز به موجب جنون.....	۱۸۹
۲.	تاریخ شروع حجر در صورت عدم تعیین تاریخ توسط دادگاه.....	۱۹۴
۳.	عدم اثبات جنون خواننده از نظر شرعی و قانونی.....	۱۹۹
۴.	صدور حکم دایر بر ابطال مبیعه‌نامه به جهت حجر.....	۲۰۲
۵.	تقاضای ابطال سند رسمی مالکیت به علت حجر یکی از طرفین.....	۲۰۴
۶.	ابطال اجراییه عملیات اجرایی به لحاظ محجور بودن محکوم‌علیه.....	۲۰۶
۷.	تنفیذ معامله مستند به سند عادی (صلح‌نامه عادی) با صدور حکم عدم حجر.....	۲۰۸
۸.	غیر قابل استماع بودن طرح دعوا به طرفیت محجور بودن قیم.....	۲۱۱
۹.	وضعیت معاملات تاجر پس از تاریخ توقف.....	۲۱۲
	مبحث دوم: آرای دادگاههای انتظامی قضات.....	۲۳۰
۱.	عدم رسیدگی دادگاه به نظریه کمیسیون پزشکی راجع به حجر.....	۲۳۰
۲.	سوء استفاده از اموال صغار در پرونده حجر.....	۲۳۰
۲۳۳	دعاوی حجر در نشست‌های قضائی.....	
۲.	تقاضای رفع حجر از شخصی که محجور نیست.....	۲۳۵
۳.	دادگاه صالح برای صدور حکم حجر.....	۲۳۶
۴.	مرجع تجدیدنظر از آرای صادره مربوط به اصل نکاح، طلاق، نسب و حجر.....	۲۳۷
۵.	ممنوعیت دخالت کارآموزان وکالت در دعاوی حجر، نسب و طلاق قبل از اخذ پروانه.....	۲۳۸
۶.	تکلیف دادگاه در صورت محجور بودن خواننده دعوا.....	۲۳۹

۷. طرح دعوا به طرفیت خواننده فاقد اهلیت ۲۴۰
۸. تأثیر جنون ادواری یکی از متعاملین در معامله ۲۴۲
۹. اثر حجر بعدی موصی در صحت یا بطلان وصیت ۲۴۳
۱۰. فسخ نکاح قبل از صدور حکم حجر ۲۴۴
۱۱. حجر ولی و سقوط حق حضانت ۲۴۶
۱۲. رفع حکم حجر محجور با نظر قطعی و بدون قید و شرط پزشکی قانونی ۲۴۸
۱۳. محجوریت مجنون ادواری ۲۴۹
۱۴. اختیارات و وظایف و مسؤولیت قیّم محجور و حدود آن ۲۵۰
۱۵. مطالبه اجرت زمان قیمومت محجور ۲۵۲
۱۶. اختیار قیّم محجور در توافق با محکوم‌علیه در خصوص تأخیر در دریافت دیه ۲۵۴
۱۷. حدود اختیار قیّم در قصاص، دیه و عفو در صورتی که قیّم همسر مقتول باشد ۲۵۵
۱۸. فروش مال غیرمنقول محجور ۲۵۷
۱۹. دعوای رشد به طرفیت مدعی‌العموم ۲۶۰
۲۰. اعلام حکم حجر اشخاص به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ۲۶۱
۲۱. تأثیر اثبات اهلیت یا عدم اهلیت یکی از متعاملین قبل از صدور حکم حجر یا بعد از رفع حجر ۲۶۳
۲۲. تجدیدنظرخواهی از حکم حجر ۲۶۴
۲۳. حق درخواست صدور حکم حجر متوفّا نسبت به تاریخ قبل از فوت ۲۶۴
۲۴. حکم به فسخ نکاح قبل از صدور حکم حجر ۲۶۶
۲۵. آثار مترتب بر حجر و توقف ورشکسته ۲۶۷
- ۲۶۹. دعوای حجر در نظریه‌های مشورتی**
۲. فوت یا حجر خواهان پیش از ابلاغ اخطاریه رفع نقص ۲۷۲
۳. عدم تعلق مستمری به وراث محجور ۲۷۳
۴. دادگاه صالح برای صدور حکم حجر و رفع حجر، تعیین قیّم و لغو قیّم ۲۷۴
۵. مرجع رسیدگی به دعوای حجر و تعیین امین موقت ۲۷۴
۶. رشید بودن شخص قبل از قطعی شدن حکم حجر ۲۷۵
۷. اثر حجر از تاریخ قطعیت حکم فجر ۲۷۶
۸. تعیین امین بر مریض عاجز از اداره امور خود ۲۷۷
۹. توقف دادرسی با فوت یا حجر یا زوال سمت یکی از اصحاب دعوا ۲۷۹
۱۰. صدور حکم حجر شخص جنون یا سفّه ۲۸۰

۲۸۱	۱۱. غیر نافذ بودن معامله با محجورین.....
۲۸۲	۱۲. محجوریت یکی از امضاکننده سازش نامه و احقاق حق از وی.....
۲۸۳	۱۳. دعوای رشد یا رفع حجر از امور حسبی است.....
۲۸۳	۱۴. رعایت قانون امور حسبی در دعوای رشد یا رفع حجر.....
۲۸۳	۱۵. صدور حکم حجر.....
۲۸۴	۱۶. ابطال معاملات پس از صدور حکم حجر.....
۲۸۴	۱۷. معامله محجور در ملک غیر منقول بدون اطلاع قیم.....
۲۸۵	۱۸. مرجع رسیدگی به درخواست حجر.....
۲۸۶	۱۹. دادگاه صلاح در تعیین و عزل قیم.....
۲۸۷	۲۰. ترتیب نصب قیم برای ایرانیان محجور مقیم خارج از کشور.....
۲۸۷	۲۱. دخالت قیم در خصوص اسناد سجلی مولی علیه.....
۲۸۸	۲۲. عدم نصب امین به درخواست کسان و بستگان.....
۲۸۹	۲۳. اقدام در خصوص مجانی بی آزار.....
۲۹۱	دعوای حجر در قوانین و مقررات.....
۳۱۷	منابع و مأخذ.....

فصل اول

معرفی دعاوی حجرو نمونه
دادخواست

معرفی دعاوی حجر

«حجر» در لغت به معنای منع و بازداشتن آمده است و در اصطلاح حقوقی نیز حجر، به نداشتن صلاحیت در دارا شدن حق یا حقوق معین و نیز نداشتن صلاحیت برای اعمال حق که شخصی آن را دارا شده است گفته می‌شود اولی را عدم اهمیت تمتع و دومی را عدم اهمیت استیفاء گویند.

در اصطلاح حقوقی «حجر» عبارت است از منع شخص به حکم قانون از اینکه بتواند امور خود را به طور مستقل و بدون دخالت دیگری اداره کند و شخصاً اعمال حقوقی انجام دهد و نیز عدم توانایی قانونی شخص در اعمال و اجرای حق.^۱

موضوع این کتاب به دعاوی «اثبات حجر» و «رفع حجر» و «اثبات رشد» اختصاص دارد که در ذیل به تشریح ارکان تشکیل‌دهنده هر دعوا و همچنین روند رسیدگی و تشریفات تقدیم دادخواست یا درخواست هریک می‌پردازیم.

۱. دکتر حسین صفایی و قاسم زاده، اشخاص و محجورین.

مبحث اول: حجر و محجور

گفتار اول: انواع حجر

با توجه به نوع ممنوعیت شخص در تصرفات خویش و میزان آن می‌توان حجر را به شرح ذیل منقسم نمود:

بند اول - حجر عام: منظور از حجر عام آن است که شخص به طور کلی از اجرای حق و انجام دادن اعمال حقوقی ممنوع باشد؛ مثل حجر مجنون که حجر عام است؛ چرا که دیوانه در کلیه امور خود ممنوع از تصرف است و به علت فقدان اراده، هیچ گونه عمل حقوقی، چه عقد باشد چه ایقاع، نمی‌تواند انجام دهد. جنون در حقوق ایران به هر درجه که باشد باعث می‌شود که شخص نتواند اهلیت استیفاء داشته باشد. طبق ماده ۱۲۱۱ قانون مدنی جنون به هر درجه که باشد موجب حجر است.

بند دوم - حجر خاص: منظور از حجر خاص، آن است که شخص از پاره‌ای از تصرفات خود ممنوع باشد نه همه آن‌ها، مثل حجر سفیه که حجر خاص است؛ چرا که حجر و ممنوعیت تصرف او، محدود به امور مالی است؛ بنابراین شخص سفیه می‌تواند در امور غیرمالی خود مثل طلاق، تصمیم بگیرد. همچنین حجر اشخاص تاجر ورشکسته نیز، حجر خاص است؛ چرا که محدود به تصرفات مالی است که به زیان طلبکاران باشد.^۲

۲. نقل از سایت پژوهشکده باقرالعلوم.